

Trda pot v življenje.

Povest. Spisal Bojko.

(Konec.)

IV.

S težkim srcem in bolno dušo je sedel v kupeju. Naslonil se je ob okno in gledal v mrzlo naravo, kjer je nagajivi veter stresal kristalne snežinke z dreves. Padali so debeli kosmiči z neba, vse je bilo belo, rdeče strehe so bile pobeljene in zvoniki nizkih cerkvic po hribčkih. Ali ni pusta ta narava, veličastna se zdi človeku, vsa mirna in tiha, zazibana v globoko spanje kot dete od ljubke materine pesmi. Dete spava, vse je tiho naokrog, pa pribrenči muha in vznemiri tišino. Ali vendar dete še sanja naprej. Tako tudi narava ždi pod belo odejo, dasi brije mrzel veter, ta nadležni stric.

Matijček pa ni opazoval narave, niti svojih sopotnikov, ki so kadili tobak ali pa dremali, naslonjeni drug na drugega. Njegova duša je bila polna bolestnih občutkov. Pred očmi mu je bila teta, vsa huda in grozeča. Bal se je je, rešiti se je je hotel, zato je pobegnil. Naj ga išče, kjer hoče! Domov odide k svoji materi in ji vse potoži. Ali mamica je bolna. Da bi le ne umrla, ta dobra mamica! Kako ga ljubi in tudi on jo ljubi! . . . Nekaj strašnega je smrt. Kaj naj začne sam na svetu? Brez doma, brez strehe! Teta ga tepe, k nji ne gre več. Kam naj pa gre? Tako rad bi se učil. Ali kdo ga bo podpiral? Da bi le mati ne umrla, ki je tako dobra, ki si pri-trguje, da daje njemu . . . Zato je morda revica zbolela. . .

Vzame izpričevalo iz žepa in pogleda vanj. Kako veseli bodo doma, ker je tako dobro izdelal. Mati bo vesela, in gospod župnik bo vesel in gospod učitelj . . .

V teh mislih zadremlje. Objamejo ga mučne sanje. Teta hiti za njim in ga lovi po ulicah. Komaj ji ubeži. Čez polje beži, naravnost po snegu. Udira se mu in mokro mu je v slabem obuvalu, ali hiti naprej . . . Za njim pa vpije nekdo z odurnim glasom: „Grdun, tat! Iz tebe ne bo nič!“ In beži dalje, kolikor mu dopuščajo pojemajoče moči. Z neba pada sneg, težek kot svinec leži svod nad njim. Vrane posedavajo po redkem drevju in otožno krakajo. Tedaj spet zavpije za njim: „Ti grdun! Zdaj te imam!“ . . . Reka šumi pred njim pod mrzlo, ledeno odejo. Skoči na led, ali udere se mu, in on izgine pod ledom. Nad njim pa zavpije: „Kazen, tat!“ . . .

Vzbudi se in pogleda naokrog ves preplašen. Še je živ, hvala Bogu, ni utonil. Le sen je bilo vse . . . Tak sen je bilo njegovo dosedanje življenje, mučen sen . . . Ali bo kdaj drugače?

O pač! Veselo bo in prijetno okrog njega, in rože bodo dehtele, in ptiči peli. Da, takrat, ko bo oni veliki dan, ko on vzraste in bo pomagal drugim. Takrat ga bo vse ljubilo in tudi on bo vse ljubil in učil jih bo ljubiti drug drugega, kakor je učil Zveličar. Ljubili se bodo, in mir bo povsod. Bogatin bo podpiral trpina in berača, ki je raztrgan in razcapan in prosí

od hiše do hiše . . . Ali takrat ne bo trpin zaničevan, prvi bo med vsemi. Žuljave roke pa bodo njega povzdigovale nad zvezde. Vesel bo tam in pel hosano. Mislil bo, kaj je pretrpel, koliko srag je padlo z njegovega čela, zasmehljaj se bo in zapel iznova: Hvala Bogu! In srečen bo. Pride tisti veliki dan, gotovo pride, z lahnimi koraki in mirnim veličastvom, zanj pride in za tisoče drugih . . .

Zopet zadremlje. Vlaku pa hiti dalje po ravnem polju. Črn dim se vali čez travnike in loge, pokrite z belim snegom.

Zazdi se mu, da je doma poleg materine postelje. Vse je tiho, okna so zastrta, samo ura tiktaka svojo staro pesem počasi in enakomerno. Skloni se k materi in jo poljubi na mrzlo lice. In mamica se zdrami in ga pogleda s plašnimi očmi.

„Ali si ti, Matijček?“

„Da, jaz sem, mamica!“

„Bolna sem, Matijček; težko mi je. Vse se vrti okrog mene.“

„Mamica, saj ozdravite, gotovo ozdravite!“

„Ne vem, dete.“

Težko govori in diha vedno počasneje.

„Umrta bom.“

Prav počasi izgovarja besede.

V sobo stopi bleda žena, odeta v belo haljo. Kako mrzel je njen dih! Proti postelji koraka, hitrih korakov je poleg mamice; s koso zamahne, mamice ni več . . .

Matijček se vzbudi. Kako lahko mu je pri srcu, da sanje niso resnica.

Hlapon zapiska. Matijček izstopi in hiti s kolodvora proti rodni vasi, oddaljeni četrt ure od postaje . . .

Doma dobi mamico v postelji.

„Ali si prišel?“ ga vpraša s slabotnim glasom.

„Da, mamica, prišel sem.“

„Suh si. Ali si bolan, Matijček?“

„Nisem, mamica. — Ali vam je hudo?“

„Nič se ne boj, dete! Bog mi vrne ljubo zdravje.“

Dolgo sta se pogovarjala. Matijček ji je povedal vse, kako je teta trda. Zaproši mater, da se sme preseliti drugam. Solze oblijejo mater, vsaka beseda jo zadene kakor ostrina meča.

„Ne smeš biti hud na teto!“

„Saj nisem.“

„Nisem mislila, da bo tako ravnala s teboj.“

Zvečer sta prišla gospod župnik in zdravnik pogledat k materi. Matijček ju lepo pozdravi. Pogledata izpričevalo in sta bila zadovoljna in vesela. Mater sta pa potolažila z boljšimi časi. Ozdravela bo. Tudi Matijčka je potolažila ta beseda.

Gospoda sta odšla v župnišče. Tam sta se posvetovala, kaj je ukreniti. Sklenila sta, da naprosita župana in bogatine v okrožju, naj pomorejo dečku.

Dva dni potem sta stopala po mestu Matijček in gospod učitelj. Iskala sta stanovanja. Dobila sta zračno, lepo in toplo sobo. Več dijakov je bilo tam. Gospod učitelj je poznal enega izmed njih. Priporočil mu je Matijčka.

Popoldne sta šla k teti. Osorno je gledala starka in se jezila. Ali gospod učitelj jo je zavrnil s kratkimi besedami.

Postrežček je prišel po kovčeg in ga odpeljal na novo stanovanje.

Matijčku se je odvalil kamen od srca. Prost je bil. Kakor vrabci oni dan je pohitel na prosto. Pol lepši se mu je zdel svet, pol prijetnejše mu je bilo življenje...

V.

O Veliki noči je bil Matijček zopet doma. Kako je bilo vse krasno, vse sveže, novo! Prvo zelenje se je razvijalo, vijolice so cvetele, skrite za grmičevjem. Vesela pomlad se je smehljala v dobravi. In smehljalo se je vse.

Na Veliko nedeljo je kosil Matijček pri gospodu župniku. Tako dobrih jedil še ni jedel vse življenje; potice, kolače, pečenko in jedi, katerim še imena ni vedel, so se vrstile pred njim...

Skozi odprto okno je sijalo solnce v prijazno sobo. Zlati pramenčki so se odbijali na veliki podobi, ki je visela na steni. Sveže zelenje je dehtelo v sobo.

Na steni je zapel kos v kletki prvo pomladno pesmico. Lahni so bili glasovi, ali nekoliko otožni. Zdelo se je, da ga prevéva nekaj boli in tuge. Veseleje bi pel tam zunaj v prosti naravi, kjer vse vstaja k novemu življenju.

Vstajenje! Gospod je vstal! To je bil oni veliki dan, tako pomemben za vse človeštvo, tako veličasten, tako skrivnosten. In vstalo je človeštvo in stopalo kvišku. Pa je zopet padlo v temo, ker ni iskalo moči, da bi korakalo naprej, brez prestanka naprej...

Matijček je stopil pod kletko in začel motriti črnega pevca. Ta je skakal semintja in žalostno gledal v lepo naravo. Tudi gospod župnik je pristopil, odprl vratca, da izmeni ptiču vodo. Tedaj je pa zavalovalo v črnem pevcu, nekaj silovitega in mogočnega je vstalo v njem. Zahrepenel je po lepi božji naravi z vso močjo. Sifotal je s kletke na okno, z okna na vrt. Od tam se je dvignil visoko pod nebo, dasi to ni navada kosova. Vstal je danes in zdaj frfota kvišku...

Matijček je zopet mislil na oni veliki dan, ko bo vse praznično, vsa narava vesela, povsod ptičje petje, povsod cvetice s kimajočimi glavicami in dehtečimi kelih. Metuljčki bodo posedali po njih in čebele, pridne delavke, bodo nabirale strd. In stopilo bo nekaj lahnega v srca vseh in vzljubili se bodo kot bratje in sestre. Bogatin bo pristopil k revežu in ga pritisnil na svoje prsi in mu rekel: „Ti si moj brat! Bodi mi zdrav! Ista mati je naju rodila in redila...“ In mir in sprava bo med vsemi...

Ali kje je tisti veliki dan? Morda ga ne bo na zemljo nikoli!...

Tisti dan je prišla tudi teta k Matijčkovi materi kakor po navadi vsako leto. Prosila jo je odpuščanja, tudi Matijčka je prosila, naj ne bo nanjo hud...

Bilo je veselje. Vstajenje je bilo. Narava je vstala, z njo tudi ljudje, duhovi so se povzdignili nad zemljo in pluli k oblakom...

* * *

Prišel je veliki dan za Matijčka. To je bilo takrat, ko je po mnogih naporih stal na svojih nogah. Služboval je kot zdravnik v domačem trgu, mater je imel pri sebi in iskreno je skrbel zanjo. In za reveže je skrbel in jim otiral solze z lic.

Vse ga je ljubilo.

Teta se je preselila iz mesta v trg, si tam najela stanovanje in je zadovoljno živela do smrti. Sitnost in zdražljivost, ki sta ji bili prirojeni, je pa nista pustili. Gospod doktor pa tudi nje ni pozabil. Vse ji je odpustil.

Moj lišček.

Aj, to vam je prepeval moj lišček v lični kletki; prav kakor poje pesmica:

„Moj lišček prepeva
Od belega dneva,
Od belega dneva
Do črne noči.“

To vam je bil ptič! Prav nikdar se ni utrudil, vedno je bil vesel in razposajen, dasi je bival v ozki kletki, dasi ni užival prostosti in ni letal po zeleni naravi. Pa rad sem imel svojega liščka, toli rad. In kako tudi ne? V jutru, v ranem jutru, ko sem še spaval, mi je že pel in žvrgolel pozdrav za dobro jutro. In jaz sem se vzbudil — in slušal svojega milega ptička. Pa sem si dejal in očital: „Lej, ti še ležiš, in tvoj lišček že prepeva, — ali te ni sram...“ In sram me je postalo — in hajdi, bil sem na nogah.

In hitel sem, da sem preje dal piče svojemu liščku. Aj, lišček pa mi je bil tako vesel in hvaležen, ko je dobil dober zajtrk. Ni vedel, kako bi se mi dostojno zahvalil — in drobnil in žvrgolel je ljubke pesmice in se mi je zahvaljeval ž njimi.

In sedel sem k svoji mizici ter jel kaj brati ali se pa učiti, ker rana ura — zlata ura, kot pravi prislovica. Lišček pa mi je prepeval dalje in drobnil svoje nežne pesmice...

Pa priletela je kajkrat na jablano pred oknom, kjer je visela kletka mojega liščka, pisana seničica ter se sukala po zelenih vejicah in pela svoj: činčarara, cefi, cefii, ci, cii... Aj, to je tedaj gostolel moj lišček. In zdelo se mi je, da bi bil rad poletel vunkaj v prosto naravo, da bi sloboden